ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ

Vedic Literature of Ancient India

ଉପନିଷଦ

(ଉପନିଷତ୍)

Upanishad / उपनिषत्

୧୦୮ ଉପନିଷଦ (ଭାଗ - ୨)

108 Upanishad (Vol – 2)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଉପଦେଷ୍ଟା

ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ସନ୍ତୋଷ କୁମାର ମିଶ୍ର

ସଂପାଦକ, ହିନ୍ଦୁ ମହାସଭା, ଓଡ଼ିଶା ଶାଖା

ବେଦ ଉପନିଷଦ

ଉପନିଷଦ ଗୁଡିକ 'ବେଦ ଯୁଗ'ର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା । ଉପନିଷଦ 'ଷଦ' ଶବ୍ଦରୁ ଆସିଅଛି, ଷଦ ଅର୍ଥାତ 'ବସିବା', ଏଥିରେ ପୂର୍ବରେ 'ଉପ' ଓ 'ନି' କୁ ଯୋଡା ଯାଇଛି । ଅର୍ଥାତ 'ଉପ' ର ଅର୍ଥ ପାଖରେ , 'ନି' ର ଅର୍ଥ ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ, ତେଣୁ ଉପ-ନି-ଷଦ, ଯାହାର ଅର୍ଥ ହେଲା, ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସିବା, ଅର୍ଥାତ ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣ ସହିତ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ବେଦର ଶେଷ ଭାଗ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା । **ଉପନିଷଦ**କୁ ବେଦର **ଚତୁର୍ଥ ସ୍ତର** ବା ଅଂଶ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଯେହେତୁ ଉପନିଷଦ ଗୁଡିକ ବେଦର ଅନ୍ତ ଆଡ଼କୁ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ଏହାକୁ '**ବେଦାନ୍ତ**' ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ଉପନିଷଦ ଗୁଡିକର ବିଷୟବସ୍ତୁ '**ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା**' ଓ '**ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା**' ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଏହାକୁ ଅନେକ ଗବେଷକ ବା ପଣ୍ଡିତ ବା ଜ୍ଞାନୀମାନେ ଅନେକ ଆଖ୍ୟା ଦେଇଛନ୍ତି ଯଥା – 'ଆଦି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ' ଏହାକୁ 'ଆତ୍ମ ଓ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା' କହିଛନ୍ତି, 'ମାକ୍ସ ମୁଲ୍ଲେର୍' ଓ 'ପାଉଲ୍ ଦେଉସାନ୍' ଏହାକୁ 'ଗୁପ୍ତ ଶିକ୍ଷା', ଓ 'ପାଟ୍ରିକ୍ ଓଲିଭେଲ୍ଲେ' 'ଲୁକ୍କାୟିତ ଅର୍ଥ', ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ।

ଏହା କୁହାଯାଏ ଯେ, ଯେଉଁ ଶିଷ୍ୟ ମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର, ଶିକ୍ଷା ଓ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଠିକ ରହୁଥିଲା, ସେଇମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଉପନିଷଦ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳୁଥିଲା । ସେଇଥିପାଇଁ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କୁ "**ଗୁପ୍ତ ବିଦ୍ୟା**" କୁହାଯାଏ ।

ଇତିହାସକାର ଓ ଗବେଷକ ମାନଙ୍କ ଅନୁସାରେ ବେଦରେ ସମୁଦାୟ **୧୦୮**ଟି ଉପନିଷଦ ଅଛି । ଏହିସବୁ ଉପନିଷଦ ଗୁଡିକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦ ଅଧୀନରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଓ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଅନୁସାରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ବିଭକ୍ତିକରଣର ପଦ୍ଧତି ଗୁଡିକ ହେଲେ - **ମୁଖ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ**, ଓ **ଯୋଗ** । ଅର୍ଥାତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦର ମୁଖ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ, ଓ ଯୋଗ ଉପନିଷଦ ଗୁଡିକ ଅଛି । (ତଳେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଟେବୁଲରେ ଏହାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତକରଣ ପାଇ ପାରିବେ)

ଏସବୁ ଉପନିଷଦ ଭିତରୁ **ଦଶୋପନିଷଦ,** ଅର୍ଥାତ ୧୦ଟି ଉପନିଷଦକୁ 'ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ' ଭାବରେ ମାନନ୍ତି, ଏଥିରେ, ପରେ ଆଉ ୩ଟି ଉପନିଷଦ ଯୋଗ କରାଯାଇ ଏହାକୁ ୧୩ଟି କରିଦିଆଗଲା । ତେଣୁ **୧୩ଟି ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ**, ସେଗୁଡିକ ହେଲେ - (ଦଶୋପନିଷଦ) - ଇଶ, କେନ, କଠ, ପ୍ରଶ୍ନ, ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ତୈତ୍ତିରୀୟ, ଐତରେୟ, ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ ଓ ବୃହଦାରଣ୍ୟକ, (ଅତିରିକ୍ତ) - କୌଷୀତକି, ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱତର ଓ ମୈତ୍ରାୟଣୀୟ ।

ବେଦ - ଉପନିଷଦ ସଂଗଠନ

ବେଦ	ସଂଖ୍ୟା	ମୁଖ୍ୟ	ସାମାନ୍ୟ	ସନ୍ନ୍ୟାସ	ଶାକ୍ତ	ବୈଷ୍ଣବ	ଶୈବ	ଯୋଗ
ଋଗ୍ବେଦ	୧୦	ଐତରେୟ, କୌଷୀତକି	ଆତ୍ମବୋଧ, ମୁଦ୍ଗଲ	ନିର୍ବାଣ	ତ୍ରିପୁରା, ସୌଭାଗ୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀ, ବହ୍ବୃଚ,	-	ଅକ୍ଷମାଲିକା	ନାଦବିନ୍ଦୁ
ସାମବେଦ	୧୬	ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ, କେନ	ବଜ୍ରସୂଚୀ, ମହା, ସାବିତ୍ରୀ,	ଆରୁଣେୟ, ମୈତ୍ରେୟ, ସଂନ୍ୟାସ, କୁଣ୍ଡିକା	-	ବାସୁଦେବ, ଅବ୍ୟକ୍ତ	ରୁଦ୍ରାକ୍ଷଜାବାଲ, ଜବାଲି	ଯୋଗଚୂଡାମଣି, ଦର୍ଶନ
କୃଷ୍ଣ ଯଜୁର୍ବେଦ	୩୨	କଠ, ତୈତ୍ତିରୀୟ, ଶ୍ବେତାଶ୍ବତର, ମୈତ୍ରାୟଣୀୟ,	ସର୍ବସାର, ଶୁକରହସ୍ୟ, ସ୍କନ୍ଦ, ଗର୍ଭ, ଶାରୀରକ, ଏକାକ୍ଷର, ଅକ୍ଷି	ବ୍ରହ୍ମ, ଅବଧୂତ, କଠଶ୍ରୁତି	ସରସ୍ବତୀ ରହସ୍ୟ	ନାରାୟଣ, କଳି ସନ୍ତରଣ	କୈବଲ୍ୟ, କାଳାଗ୍ନି ରୁଦ୍ର, ଦକ୍ଷିଣାମୂର୍ତି, ରୁଦ୍ରହୃଦୟ, ପଞ୍ଚବ୍ରହ୍ମ	ଅମୃତବିନ୍ଦୁ, ତେଜୋବିନ୍ଦୁ, ଅମୃତନାଦ, କ୍ଷୁରିକା, ଧ୍ୟାନବିନ୍ଦୁ, ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା, ଯୋଗତତ୍ତ୍ୱ, ଯୋଗଶିଖା, ଯୋଗକୁଣ୍ଡଳିନୀ, ବରାହ
ଶୁକ୍ଳ ଯଜୁର୍ବେଦ	୧୮	ଈଶ, ବୃହଦାରଣ୍ୟକ	ସୁବାଲ, ମନ୍ତ୍ରିକ, ନିରାଲମ୍ବ, ପୈଙ୍ଗଲ, ଅଧ୍ୟାତ୍ମ, ମୁକ୍ତିକା	ଜାବାଲ, ଭିକ୍ଷୁକ, ତୁରୀୟାତୀତ ଅବଧୂତ, ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ, ଶାଟ୍-ୟାୟନୀୟ,	-	ତାରସାର	-	ଅଦ୍-ବୟ ତାରକ, ହଂସ, ତ୍ରିଶିଖ-ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମଣ୍ଡଲ-ବ୍ରାହ୍ମଣ

ବେଦ	ସଂଖ୍ୟା	ମୁଖ୍ୟ	ସାମାନ୍ୟ	ସନ୍ନ୍ୟାସ	ଶାକ୍ତ	ବୈଷ୍ଣବ	ଶୈବ	ଯୋଗ
ଅଥର୍ବ ବେଦ	୩୨	ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ପ୍ରଶ୍ନ,	ଆତ୍ମା, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରାଣାଗ୍ନିହୋତ୍ର	ଆଶ୍ରମ, ନାରଦପରିବ୍ରାଜକ, ପରମହଂସ, ପରମହଂସ ପରିବ୍ରଜକ, ପରଂବ୍ରହ୍ମ,	ସୀତା, ଦେବୀ, ତ୍ରିପୁରାତାପିନୀ, ଭାବନ	ନୃସିଂହ ତାପନୀୟ, ମହାନାରାୟଣ, ରାମ ରହସ୍ୟ, ରାମ ତାପନୀୟ, ଗୋପାଳ-ତାପନୀ, କୃଷ୍ଣ, ହୟଗ୍ରୀବ, ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ, ଗରୁଡ଼	ଅଥର୍ବସିରସ୍, ଅଥର୍ବଶିଖା, ବୃହଜ୍ଜାବାଲ, ଶରଭ, ଭସ୍ମଜାବାଲ, ଗଣପତ୍ୟର୍ଥବ ଶୀର୍ଷ	ଶାଣ୍ଡିଲ୍ୟ, ପଶୁପତିବ୍ରହ୍ମ, ମହାବାକ୍ୟ
ସର୍ବମୋଟ	୧୦୮	୧୩	୨୧	୧୯	୮	୧୪	୧୩	୨୦

ପ୍ରୀୟ ପାଠକ,

ବିଭିନ୍ନ ସୂତ୍ରରୁ ଉପଲବ୍ଧ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ତର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ, ଏହା ଭୁଲ୍ କିମ୍ବା ତୃଟିଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ, ଏହା କେବଳ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଂସ୍କରଣ ଅଟେ । ଏହି ଉପନିଷଦ ସଂସ୍କରଣରେ ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ "ଇଶାଦି ବିଂଶୋତ୍ତରଶତୋପନିଷଦଃ" ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି ।

ଆମ ଜ୍ଞାନ ଅବଧିରେ, ଧ୍ୟାନ ପୂର୍ବକ ସମସ୍ତ ସାବଧାନ, ଓ ଯତ୍ନର ସହିତ ଓଡିଆରେ ରୂପାନ୍ତର କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ଭୁଲ୍ ବା ତୃଟି ରହିଥାଇପାରେ, ଯଦି କିଛି ତୃଟି ରହିଯାଇଥାଏ, ତାହା ସଂପାଦକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚରକୁ ଆଣିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ।

ଆଶାକରୁଛି, ଏହା ସମସ୍ତ ଓଡିଆ ଭାଷା ଭାଷୀ ଜ୍ଞାନଲିପ୍ସୁ ଜନମାନଙ୍କ କାମରେ ଆସିବ ଓ ଏହାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ, ତଥା ଭବିଷ୍ୟତ ପିଢି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚାଇ ଭାରତର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାକୁ ବଜାୟ ରଖିବେ ।

ତାରିଖ - ୧୦.୦୯.୨୦୨୧
ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ
ସଂପାଦକ
ସଂସାରଫଳ, ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡା, ଓଡିଶା

ସାମାନ୍ୟ ଉପନିଷଦ

(Minor Upanishad)

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ଅକ୍ଷି ଉପନିଷଦ

(Akshyupanisat / Akshi Upanishad)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ (Proofreading by)

ଶ୍ରୀ କମଳଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ସଂପାଦକ

prakash@scholarshoppe.com

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଜିଲ୍ଲା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିଷଦ,

ସମ୍ବଲପୁର, ଓଡ଼ିଶା

klpandajsg@gmail.com

ଅକ୍ଷ୍ୟୁପନିଷତ୍ / ଅକ୍ଷି ଉପନିଷଦ

।। ଅଥ ଅକ୍ଷ୍ୟୁପନିଷତ୍ ।।

ୟତ୍ସପ୍ତଭୂମିକାବିଦ୍ୟାବେଦ୍ୟାନନ୍ଦକଲେବରମ୍ ।
ବିକଲେବରକୈବଲ୍ୟଂ ରାମଚନ୍ଦ୍ରପଦଂ ଭଜେ ।।

ଓଁ ସହ ନାବବତୁ । ସହ ନୌ ଭୁନକ୍ତୁ । ସହ ବୀର୍ୟଂ କରବାବହୈ ।
ତେଜସ୍ୱିନାବଧୀତମସ୍ତୁ ମା ବିଦ୍ୱିଷାବହୈ ।। ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ।।

ହରିଃ ଓଁ ।।
ଅଥ ହ ସାଂକୃତିର୍ଭଗବାନାଦିତ୍ୟଲୋକଂ ଜଗାମ ।
ତମାଦିତ୍ୟଂ ନତ୍ୱା ଚାକ୍ଷୁଷ୍ମତୀବିଦ୍ୟୟା ତମସ୍ତୁବତ୍ ।
ଓଁ ନମୋ ଭଗବତେ ଶ୍ରୀସୂର୍ୟାୟାକ୍ଷିତେଜସେ ନମଃ ।
ଓଁ ଖେଚରାୟ ନମଃ । ଓଁ ମହାସେନାୟ ନମଃ । ଓଁ ତମସେ ନମଃ ।
ଓଁ ରଜସେ ନମଃ । ଓଁ ସତ୍ତ୍ୱାୟ ନମଃ । ଓଁ ଅସତୋ ମା ସତ୍ ଗମୟ ।
ତମସୋ ମା ଜ୍ୟୋତିର୍ଗମୟ । ମୃତ୍ୟୋର୍ମାଽମୃତଂ ଗମୟ । ହଂସୋ ଭଗବାଞ୍ଛୁଚିରୂପଃ ପ୍ରତିରୂପଃ ।
ବିଶ୍ୱରୂପଂ ଘୃଣିନଂ ଜାତବେଦସଂ ହିରଣ୍ମୟଂ ଜ୍ୟୋତୀରୂପଂ ତପନ୍ତମ୍ ।
ସହସ୍ରରଶ୍ମିଃ ଶତଧା ବର୍ତମାନଃ ପୁରୁଷଃ ପ୍ରଜାନାମୁଦୟତ୍ୟେଷ ସୂର୍ୟଃ ।
ଓଁ ନମୋ ଭଗବତେ ଶ୍ରୀସୂର୍ୟାୟାଦିତ୍ୟାୟାକ୍ଷିତେଜସେଽହୋଽବାହିନି ବାହିନି ସ୍ୱାହେତି ।
ଏବଂ ଚାକ୍ଷୁଷ୍ମତୀବିଦ୍ୟୟା ସ୍ତୁତଃ ଶ୍ରୀସୂର୍ୟନାରାୟଣଃ ସୁପ୍ରୀତୋଽବ୍ରବୀଚ୍ଚାକ୍ଷୁଷ୍ମତୀବିଦ୍ୟାଂ
ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୟୋ ନିତ୍ୟମଧୀତେ ନ ତସ୍ୟାକ୍ଷିରୋଗୋ ଭବତି ।
ନ ତସ୍ୟ କୁଲେଽନ୍ଧୋ ଭବତି ।
ଅଷ୍ଟୌ ବ୍ରାହ୍ମଣାନ୍-ଗ୍ରାହୟିତ୍ୱାଽଥ ବିଦ୍ୟାସିଦ୍ଧିର୍ଭବତି ।
ୟ ଏବଂ ବେଦ ସ ମହାନ୍ଭବତି ।। ୧।।

Not For Commercial Use

ଅଥ ହ ସାଂକୃତିରାଦିତ୍ୟଂ ପପ୍ରଚ୍ଛ ଭଗବନ୍-ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଂ ମେ ବ୍ରୂହୀତି ।
ତମାଦିତ୍ୟୋ ହୋବାଚ । ସାଂକୃତେ ଶୃଣୁ ବକ୍ଷ୍ୟାମି ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନଂ ସୁଦୁର୍ଲଭମ୍ ।
ୟେନ ବିଜ୍ଞାତମାତ୍ରେଣ ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତୋ ଭବିଷ୍ୟସି ।। ୨।।

ସର୍ବମେକମଜଂ ଶାନ୍ତମନନ୍ତଂ ଧ୍ରୁବମବ୍ୟୟମ୍ ।
ପଶ୍ୟନ୍ଭୂତାର୍ଥଚିଦ୍ରୂପଂ ଶାନ୍ତ ଆସ୍ୱ ୟଥାସୁଖମ୍ ।। ୩।।

ଅବେଦନଂ ବିଦୁର୍ୟୋଗଂ ଚିତ୍ତକ୍ଷୟମକୃତ୍ରିମମ୍ ।
ୟୋଗସ୍ଥଃ କୁରୁ କର୍ମାଣି ନୀରସୋ ବାଽଥ ମା କୁରୁ ।। ୪।।

ବିରାଗମୁପୟାତ୍ୟନ୍ତର୍ବାସନାସ୍ୱନୁବାସରମ୍ ।
କ୍ରିୟାସୂଦାରରୂପାସୁ କ୍ରମତେ ମୋଦତେଽନ୍ୱହମ୍ ।। ୫।।

ଗ୍ରାମ୍ୟାସୁ ଜଡଚେଷ୍ଟାସୁ ସତତଂ ବିଚିକିତ୍ସତେ ।
ନୋଦାହରତି ମର୍ମାଣି ପୁଣ୍ୟକର୍ମାଣି ସେବତେ ।। ୬।।

ଅନନ୍ୟୋଦ୍ୱେଗକାରୀଣି ମୃଦୁକର୍ମାଣି ସେବତେ ।
ପାପାଦ୍ବିଭେତି ସତତଂ ନ ଚ ଭୋଗମପେକ୍ଷତେ ।। ୭।।

ସ୍ନେହପ୍ରଣୟଗର୍ଭାଣି ପେଶଲାନ୍ୟୁଚିତାନି ଚ ।
ଦେଶକାଲୋପପନ୍ନାନି ବଚନାନ୍ୟଭିଭାଷତେ ।। ୮।।

ମନସା କର୍ମଣା ବାଚା ସଜ୍ଜନାନୁପସେବତେ ।
ୟତଃ କୁତଶ୍ଚିଦାନୀୟ ନିତ୍ୟଂ ଶାସ୍ତ୍ରାଣ୍ୟବେକ୍ଷତେ ।। ୯।।

ତଦାସୌ ପ୍ରଥମାମେକାଂ ପ୍ରାପ୍ତୋ ଭବତି ଭୂମିକାମ୍ ।
ଏବଂ ବିଚାରବାନ୍ୟଃ ସ୍ୟାତ୍ସଂସାରୋତ୍ତାରଣଂ ପ୍ରତି ।। ୧୦।।

Not For Commercial Use

ସ ଭୂମିକାବାନିତ୍ୟୁକ୍ତଃ ଶେଷସ୍ତ୍ୱାର୍ଯ୍ୟ ଇତି ସ୍ମୃତଃ ।
ବିଚାରନାମ୍ନୀମିତରାମାଗତୋ ଯୋଗଭୂମିକାମ୍ ।। ୧୧।।

ଶ୍ରୁତିସ୍ମୃତିସଦାଚାରଧାରଣାଧ୍ୟାନକର୍ମଣଃ ।
ମୁଖ୍ୟଯା ବ୍ୟାଖ୍ୟୟାଖ୍ୟାତାଞ୍ଛ୍ରୟତି ଶ୍ରେଷ୍ଠପଣ୍ଡିତାନ୍ ।। ୧୨।।

ପଦାର୍ଥପ୍ରବିଭାଗଜ୍ଞଃ କାର୍ଯ୍ୟାକାର୍ଯ୍ୟବିନିର୍ଣ୍ଣୟମ୍ ।
ଜାନାତ୍ୟଧିଗତଶ୍ଚାନ୍ୟୋ ଗୃହଂ ଗୃହପତିର୍ଯ୍ୟଥା ।। ୧୩।।

ମଦାଭିମାନମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟଲୋଭମୋହାତିଶାୟିତାମ୍ ।
ବହିରପ୍ୟାସ୍ଥିତାମୀଷତ୍ୟଜତ୍ୟହିରିବ ତ୍ୱଚମ୍ ।। ୧୪।।

ଇତ୍ଥଂଭୂତମତିଃ ଶାସ୍ତ୍ରଗୁରୁସଜ୍ଜନସେବୟା ।
ସରହସ୍ୟମଶେଷେଣ ଯଥାବଦଧିଗଚ୍ଛତି ।। ୧୫।।

ଅସଂସର୍ଗାଭିଧାମନ୍ୟାଂ ତୃତୀୟାଂ ଯୋଗଭୂମିକାମ୍ ।
ତତଃ ପତତ୍ୟସୌ କାନ୍ତଃ ପୁଷ୍ପଶୟ୍ୟାମିବାମଲାମ୍ ।। ୧୬।।

ଯଥାବଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରବାକ୍ୟାର୍ଥେ ମତିମାଧାୟ ନିଶ୍ଚଲାମ୍ ।
ତାପସାଶ୍ରମବିଶ୍ରାନ୍ତୈରଧ୍ୟାତ୍ମକଥନକ୍ରମୈଃ ।
ଶିଲାଶୟ୍ୟାସନାସୀନୋ ଜରୟତ୍ୟାୟୁରାତତମ୍ ।। ୧୭।।

ବନାବନିବିହାରେଣ ଚିତ୍ତୋପଶମଶୋଭିନା ।
ଅସଙ୍ଗସୁଖସୌଖ୍ୟେନ କାଲଂ ନୟତି ନୀତିମାନ୍ ।। ୧୮।।

ଅଭ୍ୟାସାତ୍ସାଧୁଶାସ୍ତ୍ରାଣାଂ କରଣାତ୍-ପୁଣ୍ୟକର୍ମଣାମ୍ ।
ଜନ୍ତୋର୍ଯ୍ୟଥାବଦେବେୟଂ ବସ୍ତୁଦୃଷ୍ଟିଃ ପ୍ରସୀଦତି ।। ୧୯।।

Not For Commercial Use

ତୃତୀୟାଂ ଭୂମିକାଂ ପ୍ରାପ୍ୟ ବୁଦ୍ଧୋଽନୁଭବତି ସ୍ୱୟମ୍ ।। ୨୦।।

ଦ୍ୱିପ୍ରକାରମସଂସର୍ଗଂ ତସ୍ୟ ଭେଦମିମଂ ଶୃଣୁ ।
ଦ୍ୱିବିଧୋଽୟମସଂସର୍ଗଃ ସାମାନ୍ୟଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏବ ଚ ।। ୨୧।।

ନାହଂ କର୍ତା ନ ଭୋକ୍ତା ଚ ନ ବାଧ୍ୟୋ ନ ଚ ବାଧକଃ ।
ଇତ୍ୟସଞ୍ଜନମର୍ଥେଷୁ ସାମାନ୍ୟାସଙ୍ଗନାମକମ୍ ।। ୨୨।।

ପ୍ରାକ୍କର୍ମନିର୍ମିତଂ ସର୍ବମୀଶ୍ୱରାଧୀନମେବ ବା ।
ସୁଖଂ ବା ୟଦି ବା ଦୁଃଖଂ କୈବାତ୍ର ତବ କର୍ତୃତା ।। ୨୩।।

ଭୋଗାଭୋଗା ମହାରୋଗାଃ ସଂପଦଃ ପରମାପଦଃ ।
ବିୟୋଗାୟୈବ ସଂୟୋଗା ଆଧୟୋ ବ୍ୟାଧୟୋଽଧିୟାମ୍ ।। ୨୪।।

କାଲଶ୍ଚ କଲନୋଦ୍ୟୁକ୍ତଃ ସର୍ବଭାବାନନାରତମ୍ ।
ଅନାସ୍ଥୟେତି ଭାବାନାଂ ୟଦଭାବନମାନ୍ତରମ୍ ।
ବାକ୍ୟାର୍ଥଲବ୍ଧମନସଃ ସମାନ୍ୟୋଽସାବସଙ୍ଗମଃ ।। ୨୫।।

ଅନେନ କ୍ରମୟୋଗେନ ସଂୟୋଗେନ ମହାତ୍ମନାମ୍ ।
ନାହଂ କର୍ତେଶ୍ୱରଃ କର୍ତା କର୍ମ ବା ପ୍ରାକ୍ତନଂ ମମ ।। ୨୬।।

କୃତ୍ୱା ଦୂରତରେ ନୂନମିତି ଶବ୍ଦାର୍ଥଭାବନମ୍ ।
ୟନ୍ମୌନମାସନଂ ଶାନ୍ତଂ ତଚ୍ଛ୍ରେଷ୍ଠାସଙ୍ଗ ଉଚ୍ୟତେ ।। ୨୭।।

ସଂତୋଷାମୋଦମଧୁରା ପ୍ରଥମୋଦେତି ଭୂମିକା ।
ଭୂମିପ୍ରୋଦିତମାତ୍ରୋଽନ୍ତରମୃତାଙ୍କୁରିକେବ ସା ।। ୨୮।।

Not For Commercial Use

ଏଷା ହି ପରିମୃଷ୍ଟାନ୍ତଃସଂନ୍ୟାସା ପ୍ରସବୈକଭୂଃ ।
ଦ୍ୱିତୀୟାଂ ଚ ତୃତୀୟାଂ ଚ ଭୂମିକାଂ ପ୍ରାପ୍ନୁୟାତ୍ତତଃ ।। ୨୯।।

ଶ୍ରେଷ୍ଠା ସର୍ବଗତା ହ୍ୟେଷା ତୃତୀୟା ଭୂମିକାଽତ୍ର ହି ।
ଭବତି ପ୍ରୋଜ୍-ଝିତାଶେଷସଂକଲ୍ପକଲନଃ ପୁମାନ୍ ।। ୩୦।।

ଭୂମିକାତ୍ରିତୟାଭ୍ୟାସାଦଜ୍ଞାନେ କ୍ଷୟମାଗତେ ।
ସମଂ ସର୍ବତ୍ର ପଶ୍ୟନ୍ତି ଚତୁର୍ଥୀଂ ଭୂମିକାଂ ଗତାଃ ।। ୩୧।।

ଅଦ୍ୱୈତେ ସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟମାୟାତେ ଦ୍ୱୈତେ ଚ ପ୍ରଶମଂ ଗତେ ।
ପଶ୍ୟନ୍ତି ସ୍ୱପ୍ନବଲ୍ଲୋକଂ ଚତୁର୍ଥୀଂ ଭୂମିକାଂ ଗତାଃ ।। ୩୨।।

ଭୂମିକାତ୍ରିତୟଂ ଜାଗ୍ରଚ୍ଚତୁର୍ଥୀ ସ୍ୱପ୍ନ ଉଚ୍ୟତେ ।। ୩୩ ।।

ଚିତ୍ତଂ ତୁ ଶରଦଭ୍ରାଂଶବିଲୟଂ ପ୍ରବିଲୀୟତେ ।
ସତ୍ତ୍ୱାବଶେଷ ଏବାସ୍ତେ ପଞ୍ଚମୀଂ ଭୂମିକାଂ ଗତଃ ।। ୩୪।।

ଜଗଦ୍ୱିକଲ୍ପୋ ନୋଦେତି ଚିତ୍ତସ୍ୟାତ୍ର ବିଲାପନାତ୍ ।
ପଞ୍ଚମୀଂ ଭୂମିକାମେତ୍ୟ ସୁଷୁପ୍ତପଦନାମିକାମ୍ ।
ଶାନ୍ତାଶେଷବିଶେଷାଂଶସ୍ତିଷ୍ଠତ୍ୟଦ୍ୱୈତମାତ୍ରକଃ ।। ୩୫।।

ଗଳିତଦ୍ୱୈତନିର୍ଭାସୋ ମୁଦିତୋଽନ୍ତଃପ୍ରବୋଧବାନ୍ ।
ସୁଷୁପ୍ତମନ ଏବାସ୍ତେ ପଞ୍ଚମୀଂ ଭୂମିକାଂ ଗତଃ ।। ୩୬।।

ଅନ୍ତର୍ମୁଖତୟାତିଷ୍ଠନ୍ବହିର୍ବୃତ୍ତିପରୋଽପି ସନ୍ ।
ପରିଶ୍ରାନ୍ତତୟା ନିତ୍ୟଂ ନିଦ୍ରାଳୁରିବ ଲକ୍ଷ୍ୟତେ ।। ୩୭।।

Not For Commercial Use

କୁର୍ବନ୍ନଭ୍ୟାସମେତସ୍ୟାଂ ଭୂମିକାୟାଂ ବିବାସନଃ ।
ଷଷ୍ଠୀଂ ତୁର୍ୟାଭିଧାମନ୍ୟାଂ କ୍ରମାପ୍ତତି ଭୂମିକାମ୍ ।। ୩୮।।

ୟତ୍ର ନାସନ୍ନସଦ୍ରୂପୋ ନାହଂ ନାପ୍ୟନହଂକୃତିଃ ।
କେବଲଂ କ୍ଷୀଣମନନମାସ୍ତେଽଦ୍ୱୈତେଽତିନିର୍ଭୟଃ ।। ୩୯।।

ନିର୍ଗ୍ରନ୍ଥିଃ ଶାନ୍ତସଂଦେହୋ ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତୋ ବିଭାବନଃ ।
ଅନିର୍ବାଣୋଽପି ନିର୍ବାଣଶ୍ଚିତ୍ରଦୀପ ଇବ ସ୍ଥିତଃ ।। ୪୦।।

ଷଷ୍ଠ୍ୟାଂ ଭୂମାବସୌ ସ୍ଥିତ୍ୱା ସପ୍ତମୀଂ ଭୂମିମାପ୍ନୁୟାତ୍ ।। ୪୧।।

ବିଦେହମୁକ୍ତତାତ୍ରୋକ୍ତା ସପ୍ତମୀ ୟୋଗଭୂମିକା ।
ଅଗମ୍ୟା ବଚସାଂ ଶାନ୍ତା ସା ସୀମା ସର୍ବଭୂମିଷୁ ।। ୪୨।।

ଲୋକାନୁବର୍ତନଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ଦେହାନୁବର୍ତନମ୍ ।
ଶାସ୍ତ୍ରାନୁବର୍ତନଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ସ୍ୱାଧ୍ୟାସାପନୟଂ କୁରୁ ।। ୪୩।।

ଓଂକାରମାତ୍ରମଖିଲଂ ବିଶ୍ୱପ୍ରାଜ୍ଞାଦିଲକ୍ଷଣମ୍ ।
ବାଚ୍ୟବାଚକତାଭେଦାଭେଦେନାନୁପଲବ୍ଧିତଃ ।। ୪୪।।

ଅକାରମାତ୍ରଂ ବିଶ୍ୱଃ ସ୍ୟାଦୁକାରସ୍ତୈଜସଃ ସ୍ମୃତଃ ।
ପ୍ରାଜ୍ଞୋ ମକାର ଇତ୍ୟେବଂ ପରିପଶ୍ୟେତ୍କ୍ରମେଣ ତୁ ।। ୪୫।।

ସମାଧିକାଲାତ୍-ପ୍ରାଗେବ ବିଚିନ୍ତ୍ୟାତିପ୍ରୟତ୍ନତଃ ।
ସ୍ଥୂଲସୂକ୍ଷ୍ମକ୍ରମାତ୍ସର୍ବଂ ଚିଦାତ୍ମନି ବିଲାପୟେତ୍ ।। ୪୬।।

ଚିଦାତ୍ମାନଂ ନିତ୍ୟଶୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧମୁକ୍ତସଦଦ୍ୱୟଃ ।
ପରମାନନ୍ଦସଂଦେହୋ ବାସୁଦେବୋଽହମୋମିତି ।। ୪୭।।

ଆଦିମଧ୍ୟାବସାନେଷୁ ଦୁଃଖଂ ସର୍ବମିଦଂ ଯତଃ ।
ତସ୍ମାତ୍ସର୍ବଂ ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱନିଷ୍ଠୋ ଭବାନଘ ।। ୪୮।।

ଅବିଦ୍ୟାତିମିରାତୀତଂ ସର୍ବାଭାସବିବର୍ଜିତମ୍ ।
ଆନନ୍ଦମମଲଂ ଶୁଦ୍ଧଂ ମନୋବାଚାମଗୋଚରମ୍ ।। ୪୯।।

ପ୍ରଜ୍ଞାନଘନମାନନ୍ଦଂ ବ୍ରହ୍ମାସ୍ମୀତି ବିଭାବୟେତ୍ ।। ୫୦।।
ଇତ୍ୟୁପନିଷତ୍ ।।

ଓଁ ସହ ନାବବତୁ । ସହ ନୌ ଭୁନକ୍ତୁ । ସହ ବୀର୍ୟଂ କରବାବହୈ ।
ତେଜସ୍ୱିନାବଧୀତମସ୍ତୁ ମା ବିଦ୍ୱିଷାବହୈ ।।
ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ।।

ହରିଃ ଓଁ ତତ୍ସତ୍ ।।

।। ଇତି ଅକ୍ଷ୍ୟୁପନିଷତ୍ସମାପ୍ତା ।।

Not For Commercial Use